

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ
FACULTATEA DE TEATRU ȘI FILM
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEATRU ȘI FILM

REZUMAT TEZĂ DE ABILITARE

„Perspective metodologice în teoria și practica imaginii și a filmului documentar”

Conf. univ. dr. Dan CUREAN

2020

Actuala teză de abilitare ce se întitulează „*Perspective metodologice în teoria și practica imaginii și a filmului documentar*” dorește să sumarizeze și să convertească în expertiză de abilitare doctorală rezultatul atât al activităților mele practice de 30 de ani în peisajul audio-vizual românesc (ca jurnalist, creator de imagine, programe de televiziune și film documentar), cât și al activității didactice, pe care o exercit în cadrul Facultății de Teatru și Film din cadrul UBB Cluj. În această dublă postură am încercat în activitatea didactică și de cercetare de până acum să raționalizez procesele creative ale imaginii și expresiei filmice și să le transpun într-o viziune personală, în metode și strategii didactice, dublate mai apoi de conceperea unui suport teoretic aferent, materializat în articolele și cărțile de specialitate publicate și descrise anterior. O parte din subiectele descrise în aceste titluri doresc să le dezvolt și să le cercetez în perspectiva de dezvoltare profesională viitoare.

Nu în ultimul rând în această lucrare încerc să exprim observațiile mele personale ca Om și individ ce trăiește racordat la o realitate din ce în ce mai dinamică, o realitate aflată sub presiunea fantastică a evoluției explosive a tehnologiei care ne face martori pe viu istoriei comunicării.

Lucrarea este structurată în trei capitole distincte în care prezint la început formarea mea profesională, studiile și cursurile de specializare pe care le-am parcurs pe teritoriul filmului și al televiziunii.

Am menționat alături de traiectorie profesională, filmografia cu producții de autor film documentar, proiectele de film documentar reprezentative și activitatea în domeniul imaginii. O secțiune mai consistentă am dedicat-o activității din cadrul mai Televiziunii Române unde activez din anul 1994.

În capitolul secund am descris în detaliu activitatea mea didactică și de cercetare cu domeniile și cursurile pe care le-am susținut referitoare la problematica imaginii (definiții, forme, perspective, practică), filmul documentar și practica filmarilor de non-ficțiune, ample susținute în teza de doctorat cu titlul *Text și imagine în mass-media*.

Capitolul final descrie intențiile de dezvoltare, creație artistică și cercetare științifică. În activitatea de creație audiovizuală, practică didactică și cercetare de până acum am identificat câteva problematici particulare imaginii, care, (în contextul comunicațional contemporan), se afirmă ca o entitate ce modelează și intermediază relația dintre individ și spațiul concret, particularități ale limbajului audiovizual și al filmului de non-ficțiune.

Astfel intențiile mele de dezvoltare și cercetare se îndreaptă spre următoarele direcții de studiu:

-Imagine/ limbaj audio-vizual/Comunicare non/verbala si film

Imaginea nu mai e o simplă copie a realității stocată pe un anumit suport, ci ea devine un element activ care mediază raporturile individului cu spațiul fizic, favorizată de dezvoltările tehnicii și a noilor media. De la această nouă identitate a imaginii ce produce mutații de sens sunt interesat de extinderea cercetării pe domeniile ce fac referire la :

- cadrul perceptiv
- referințele culturale și sociale asociate
- funcțiile existențiale în noul climat dominat de imagine.
- rolul imaginii și a filmului în acest context comunicațional.

Pornind de la aceste problematice generale îmi propun dezvoltarea aplicată în următoarele direcții de studiu :

-noua identitate (personalitate) a aparatului de filmat care nu este doar replică artificială- mecanică a capului /ochiului, având aceleași elemente structurale și îndeplinind aceleași funcții, ci și un ”depozit/magazie” a reprezentărilor care ilustrează experiența de viață. (Structură și funcționalitate a aparatelor de captat imagine)

- cercetare a modului în care, în contextul noilor media, imaginea în mișcare devine *mediator* între individ și lume, iar cinema-ul, televiziunea, mediul on-line, punctul de întâlnire și conexiune a multiple aspecte ontologice .

- identificare și particularizare a modului în care noile expresii audiovizuale generează forme expresive specifice, cu efecte în reconfigurarea cadrului perceptiv și schimbarea sistemelor referențiale. (Vr, Ar, 360)

-felul în care societatea comunicațională remodelează universul existențial. Spațiul natural real este substituit de cel virtual filmic, creat de imaginile în mișcare. Aceasta re-pozitionare și schimbare de roluri între referent și reprezentare readuce în discuție conceptul propus de A. Bazin, în care “Imaginea modelului se metamorfozează în Model”.

- identificarea mutațiilor de sens produse prin proliferarea imaginii, într-o societate deja supranumită a informației , a imaginii sau a comunicării, ecranosferică - Ecranul global (G.Lipovetsky.).

-Filmul documentar

Cercetările din domeniul științelor, creațiile din domeniul artei, modelele educaționale, căutările din spectrul cunoașterii și al culturii, ies prin filmul documentar și mass-media din tiparele consacrate și evadează din spațiul lor comun de exprimare. Prin funcțiile sale sociale filmul documentar se manifestă ca un spațiu public comun, global, pentru Omul în întreaga lui diversitate, dezvoltând o propunere nouă, adaptată societății informaționale, de explorare a umanității. Prin filmul documentar noile medii de comunicare audio-vizuală se constituie ca o rampă globală de afirmare a valorilor umane, un suport universal și principal pol de reconsiderare (rescriere) a disciplinelor umane. Filmul documentar își câștigă astfel un loc aparte în filonul expresiei umaniste, prin rolul privilegiat pe care Omul îl are în structura sa și prin modul unic de revelare a virtuților umane. Cu omul surprins în toate aspectele sale

existențiale, documentarul distilează umanul din masa extremei dezumanizate, revalorizează virtuțile umane și propune o nouă viziune de înțelegere a umanității. Îndreptat prin structura spre om și spre bine filmul documentar deschide un nou teritoriu, de avangardă al gândirii și atitudinii umaniste, afirmându-se ca o nouă și elaborată formă de Umanism.

-Virtual Reality (VR)

Deși primele încercări de reproducere a imaginilor în trei dimensiuni (care refac modelul perceptiv spațial al vederii umane), au fost făcute în secolul XIX, tehnica reușește să impună un model de serie cu imagine tridimensională abia în secolul XXI. În contextul tehnologic actual se observă interesul producătorilor de echipamente dar și al creatorilor pentru optimizarea performanțelor tehnice ale componentei tridimensionale asociate cu încercări de a introduce în mesajul audiovizual și alte dimensiuni senzoriale (tactil, olfactiv). Pentru noile reprezentări de tip Cinema 7D-Show 5D sunt create spații dedicate în care individul primește informație (similară experienței reale) pe mai multe căi senzoriale. Informațiile sunt proiectate ori generate virtual, realizându-se un nou cadru perceptiv, cunoscut sub sintagma de Realitate Virtuală (VR). În acesta, cu ajutorul ochelarilor tridimensionali, a scaunelor cu mișcare, a vibrațiilor, jeturilor de apă și vânt, a odorizantelor și a sunetelor stereoscopice, se poate experimenta percepția copiei realității în întregul set de dimensiuni perceptive.

Pe acest suport o altă direcție de dezvoltare este cea a interactivității, în care individul este prezent fizic într-un spațiu de tipul cinematografului multidimensional senzorial (spațiu care are tehnic posibilitatea de-a produce mesaje pe întreg spectrul senzorial), dar în care individul poate să și interacționeze, prin dispozitive speciale, la provocările perceptive. Conceptul inovativ (care poate fi găsit deja într-o anumită formă în spațiul gaming-ului sau în spațiul parcurilor de distracții) se regăsește sub titulaturile 7D, 7D interactive cinema, 7D game.

Identific astfel ca o serie de caracteristici generale ale genului în modul diferit de raportare a spectatorului la ecranul de proiecție, caracteristicile particulare a ecranelor, proiecției și mesajelor venite distinct pe fiecare cale senzorială (-vizual, sonor, tactil, olfactiv), raportarea la povestea în sine (care apelează la elemente de comunicare mixte, film/foto/animatie/grafic, sunete, percepție tridimensională/cimp de vedere 360) și o arhitectură și structură non-lineară.

Această nouă realitate și paradigmă de comunicare și expresie audio-vizuală creionează câteva direcții de cercetare care din punctul meu de vedere trebuie să caute răspuns la întrebările:

- care sunt avantajele și dezavantajele expresive, estetice, tehnice ale reprezentării 360°?
- cum VR-ul schimbă modul în care este abordat și produs conținutul non-ficțiune?
- în ce mod limbajul cinematografic funcționează și cum trebuie el up-datat acestei noi paradigme? Se impune o abordare complet nouă?

- cum se modifică estetica gramatică și punctuația cinematografică , având in vedere faptul că în acest mediu dispar obiectivele cu distanță focală mare și modul concret de juxtapunere a planelor?

-VR-ul , 3D-ul sau 360 ° va înlocui conținutul video standard ”?

- în cazul documentarului, care sunt limitele și capcanele ?

-cum va arăta în viitor producția video pentru VR?

Ca un sumar biografic, din 1994 sunt parte a echipei artistice și editoriale a studiului regional Cluj-Napoca al Televiziunii Publice, unde am trecut prin toate structurile implicate în procesul de producție audio-vizuală, ca director de imagine, realizator și producător, jurnalist tv senior, funcție pe care activez în prezent. Activitatea mea s-a materializat în producții de televiziune de notorietate și multipremiate, programe de divertisment și culturale (Natură și Aventură, Garantat 100%, Știrile de sâmbăta asta, etc.), campanii publice și film documentar. Fac parte din membrii echipei care au fondat Departamentul Cinematografie și Media în anul 2005. Mi-am continuat în paralel activitatea atât ca și profesionist la TVR Cluj cât și ca și cadru didactic al Facultății de Teatru și Film. Această dublă experiență s-a materializat în teza de doctorat coordonată de prof.univ.dr Aurel Codoban, cu titlul “Text și imagine in mass-media”. Teza a fost publicată ulterior la Editura Eikon, în cadrul colecției Cinemedia cu titlul- *Text si imagine in mass-media-contribuții la o semiotică a discursului filmic.*

M-am specializat în producția de film documentar, prin mai multe stagii de pregătire internațională , fiind selectat la unele din cele mai importante programe de training în film documentar din lume, Discovery Masterschool 2008 și Aristoteles Workshop 2006. Aceste experiențe s-au materializat în mai multe producții de film documentar de lung metraj difuzate la canale de televiziune de prestigiu din lume, nominalizate și premiate la festivaluri de film de prestigiu naționale și internaționale (ShanghaiTV IFF, Eidf Seul, EFF Washinton, Astra Film Sibiu, APTR, etc..)

Filmografia mea cuprinde din postura de scenarist , director de imagine , editor și regizor , creații de film de non-ficțiune ce acopera un spectru larg, de la filmul antropologic, etnografic, cu subiect de mediu, social până la film de arta. Filmele au fost difuzate pe canale de televiziune internaționale de prestigiu (Arte France, TV5 Monde, ARD Germany, EBS Korea. CCTV 10 China, HBO, TVR) și au fost recompensate prin premii, nominalizari, selecții si participări la festivaluri de renume de pe mai multe continente. În domeniul imaginii am colaborat cu regizori importanți de film documentar din Europa, cu renumite televiziuni și case de productie din țară și străinătate sau cu instituții de notorietate mondială (Amnesty International, FIBA)

Activitatea didactică și de cercetare de până acum se concretizează în suporturile de curs destinate studenților Facultatii de Teatru și Film, axate pe domeniile imaginii, comunicării audio-vizuale

mediatice, a metodologiei de producție audiovizuală și a filmului documentar, completate de o serie de articole de specialitate ce acopera o tematică derivată din practica producției audio-vizuale.

În anul 2019 am publicat în cadrul Colecției Cinemedia lucrarea manual - *Bazele imaginii de film și televiziune* la Editura Presa Universitară Clujeana.

Coordonez încă de la înființare programul de Master de Film Documentar în cadrul căruia predau cursurile de Documentary Filmmaking, Docu-drama/Docutainment și Managementul producției de film documentar. În strategia de viitor a programului îmi propun ca un obiectiv general crearea unui pol de producție de film documentară la Cluj , coagulat în jurul programului prin crearea unui grup de creatori tineri, la care să se alătore creatori consacrați care să activeze și ca mentori si tutori în cadrul programului academic. Acest nucleu doresc să îl extind într-o rețea /comunitate cu profesioniști care să vină din industria națională și internațională(producători , distribuitori/broadcasteri/commissioning editors) și cu oameni de cultură din mass-media, din mediul academic, critici și lideri opinie cu interes în creația și promovarea filmului de non-ficțiune.

În teritoriul cercetării îmi propun dezvoltarea și extinderea temelor de cercetare prin coordonare de teme de doctorat care să acopere tematicile specific filmului de nonficțiune.